

«احیا و استیفای حقوق عامه و حمایت از آزادی‌های مشروع مردم از وظایف مهم قوه قضائیه است و این قوه باید پرچمدار این موضوعات باشد و با مخالفان و معارضان حقوق عمومی در هر جایگاهی، مقابله کند».

بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با رئیس و مسئولان قوه قضائیه، ۱۲ تیرماه، ۱۳۹۶

حقوق عامه و قوه قضائیه

تیم عملیات ویژه محیط زیست

«امروز حقوق عامه در کشور ما بسیار مظلوم است چرا دادستانها از اختیارات قانونی خود مطابق ماده ۲۹۰ آیین دادرسی کیفری در این زمینه استفاده نمی‌کنند. معاونت حقوق عامه دادستانی کل کشور که فعال تر شود هر موضوعی که به حقوق عامه برمی‌گردد را رصد، پیگیری و نظارت می‌کنیم. نباید اجازه دهیم افراد راحت طلب به حقوق عامه تجاوز کنند پس دادستان‌ها باید کمر را محکم ببندند».

حقوق عامه مصادیق متعددی دارد که از آن جمله می‌توان به حقوق اقتصادی، اجتماعی، قضایی، امنیتی، دفاعی، آموزشی، فرهنگی، و غیره اشاره کرد.

حقوق عامه، حقوق قانونی همه‌ی افراد جامعه است و تعلق به شخص یا گروه خاصی ندارد. در واقع حقوق عامه دربرگیرنده‌ی حقوق فرد و جامعه می‌باشد. این که قانون اساسی در چندین اصل به مصادیق حقوق عامه پرداخته، بیانگر اهمیت این حقوق در نزد قانونگذار است. طبق ماده ۲۹۰ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، وظیفه‌ی حفظ و صیانت از حقوق عامه بر عهده‌ی دادستان کل کشور است. چنانچه دادستان کل کشور در همایش یک روزه معاونت‌های احیای حقوق عامه دادستانی‌های مرکز استان‌ها در شهریورماه ۱۳۹۶، دفاع از حقوق عامه را مورد تاکید قرار دادند و اذعان نمودند:

از مهم ترین مسائلی که در حوزه‌ی محیط زیست بایستی مورد توجه قرار گیرد، مسئله‌ی آلودگی محیط زیست است. ورود آلاینده‌ها به محیط زیست توسط اشخاص یا برخی نهادها، سازمان‌ها، کارخانه‌ها و غیره نه تنها مصداق بارز نقض حقوق عامه محسوب می‌شود، بلکه

هوا، آب، خاک، منابع طبیعی، گیاهان، جانوران، انسان و روابط متقابل میان آن‌ها. در سال‌های اخیر، با توجه به افزایش ارتکاب جرائم حوزه‌ی محیط زیست در سطح جهانی، لزوم پیشگیری و برخورد با این نوع از جرائم در اولویت کار دولت‌ها قرار گرفته است.

حقوق عامه و مسئله‌ی محیط زیست یکی از مهم ترین مصادیق حقوق عامه مسئله‌ی محیط زیست است که مطابق قانون اساسی حفاظت از آن به عنوان وظیفه‌ی همگانی بر عهده‌ی دولت و مردم می‌باشد. محیط زیست عبارت است از محیطی شامل

گاه چنان تأثیر مخربی بر محیط زیست دارد که باید به عنوان تهدیدی جدی برای حیات افراد جامعه به آن پرداخته شود.

به عنوان مثال، چهار نوع از متداول ترین ویژگی‌های آلاینده‌ها و مواد خطرناکی که توسط اشخاص یا کارخانه‌ها و غیره به طبیعت وارد می‌شوند، عبارتند از: اشتعال زایی، خوردگی، واکنش زایی، و سمی بودن. خاصیت اشتعال زایی می‌تواند به آتش سوزی‌های گسترده منجر شود. مواد دارای ویژگی خوردگی حتی در صورت در معرض قرار گرفتن بسیار اندک هم می‌توانند به شدت موجب سوزش چشم‌ها، پوست و ریه‌ها شوند. مواد خطرناکی که دارای ویژگی واکنش زایی می‌باشند، تحت برخی شرایط خاص ممکن است واکنش نشان داده و موجب انفجار یا واکنش‌های شیمیایی شدید شوند. ویژگی سمی بودن مربوط به برخی فلزات سنگین می‌باشد که می‌توانند سیستم بدن انسان را مسموم نمایند و تأثیرات چنین آلاینده‌هایی تا یک دوره‌ی طولانی در بدن باقی می‌ماند.

سازمان حفاظت محیط زیست امریکا با هدف رسیدگی فوری و به منظور مواجهه با برخی رویدادهای جدید، اقدام به ایجاد نهادی تحت عنوان «تیم بررسی صحنه‌ی جرایم زیست محیطی» نموده است. این نهاد برای نخستین بار در ایالت فلوریدای امریکا ایجاد گردید و هدف آن استفاده از متخصصان سازمان حفاظت محیط زیست در جهت به کارگیری فناوری‌های تخصصی به منظور کمک به ضابطین قضایی در سطوح مختلف می‌باشد.

■ بررسی قانونی محیط زیست

بررسی قانونی محیط زیست دانش ارزیابی علمی و اصولی اطلاعات فیزیکی، شیمیایی و تاریخی به منظور رسیدن به نتایج قانونی و علمی قابل دفاع در مورد منبع یا زمان ورود آلاینده‌ها به محیط زیست می‌باشد.

موضوع بررسی قانونی محیط زیست برای نخستین بار در دهه ۸۰ میلادی و به موجب مسئولیت بالقوه‌ای که قانون برای اشخاصی که اقدام به تخلیه‌ی عمدی آلاینده‌ها در محیط زیست می‌کردند، مشخص کرده بود، در امریکا مطرح شد و پس از آن برخی کشورها نظیر کشورهای عضو اتحادیه اروپا نیز چنین قانونی را تصویب نمودند.

علی‌رغم وجود چنین نهادی در سازمان حفاظت محیط زیست امریکا، چنین به

فناوری‌های پیشرفته‌ی علمی و قانونی و نیز نیروهای پشتیبان دارای توانایی رسیدگی فوری در سرتاسر ایالت است. هدف از ایجاد تیم عملیات ویژه، پشتیبانی

نظر می‌رسید که هم چنان، نوعی ضعف در زمینه‌ی دانش و آگاهی ضابطین قضایی در موضوعات مرتبط با فناوری، عملکرد پرسنل، و نیز خدمات مربوط به تأمین امنیت عمومی در مواجهه با سلاح‌های کشتار جمعی، مواد بیوشیمیایی و خطرناک و خصوصاً نحوه‌ی تحقیقات از صحنه‌ی وقوع جرایم زیست محیطی وجود دارد.

لذا به منظور از بین بردن ضعف‌های فوق و با توجه به پتانسیل بالای ارتکاب جرایم زیست محیطی، یک «تیم عملیات ویژه» متشکل از نمایندگان سازمان محیط زیست، سازمان بهداشت، سازمان کشاورزی، حمل و نقل، ضابطین قضایی، سازمان آتش نشانی، پلیس بزرگراه، کمیته‌ی حفظ حیات وحش، و تیم پشتیبانی و حفاظت پلیس و مجهز به تجهیزات حفاظت شخصی پیشرفته و ابزار تخصصی جهت ورود به صحنه‌ی جرم و جمع آوری مدارک و نمونه برداری برای انجام تحقیقات جنایی تشکیل شد. به علاوه، به منظور کمک به حل مسائل مربوط به جرایم زیست محیطی، امنیت عمومی و حفظ حقوق عامه، یک تیم بررسی قانونی محیط زیست ایالتی نیز ایجاد گردید که این واحد، دارای آزمایشگاه‌های قابل حمل مجهز به

ورود آلاینده‌ها به محیط زیست توسط اشخاص یا برخی نهادها، سازمان‌ها، کارخانه‌ها و غیره نه تنها مصداق بارز نقض حقوق عامه محسوب می‌شود، بلکه گاه چنان تأثیر مخربی بر محیط زیست دارد که باید به عنوان تهدیدی جدی برای حیات افراد جامعه به آن پرداخته شود.

از نیروهای عملیاتی دولتی و ایالتی در حفاظت از حقوق عامه در حوزه‌ی محیط زیست و برخورد با اعمال و حوادثی است که در آنها احتمال فعالیت‌های مجرمانه نظیر آلوده کردن هوا، آلوده کردن تعمدی آب‌های زیرزمینی، حوادث تروریستی زیست محیطی و غیره وجود دارد. این تیم دارای توانایی

در ایران نیز با توجه به لزوم حفظ و صیانت از محیط زیست به عنوان یکی از مصادیق مهم حقوق عامه در مواردی نظیر ورود زباله‌های آلوده‌ی مواد نفتی و فاضلاب‌های شهری و صنعتی به آب‌های زیرزمینی و آلوده کردن این آب‌ها، آلودگی هوا در نتیجه‌ی سوخت ناقص وسایل نقلیه، و غیره، و هم چنین با در نظر گرفتن مسؤلیت دادستان در ورود به موضوعات مذکور، به نظر می‌رسد که وجود یک نهاد کاملاً تخصصی در زمینه‌ی آلودگی محیط زیست، به عنوان ابزاری جهت تسهیل کار دادستان بتواند بر بهبود عملکرد قوه قضائیه در حوزه‌ی مواجهه با جرائم زیست محیطی و نیز پیشگیری از وقوع چنین جرائمی در آینده، تأثیراتی مطلوب داشته باشد.

■ منابع:

1. INTERPOL, 2012. Environmental Crime. International Criminal Police Organization.
2. DEP's Emergency Response Team, Standard Operating Procedures, 2007.
3. Ramer, J. (2007). Environmental Crime Forensics, from: www.fdle.state.fl.us

هشیار و مطلع بوده و در معرض خطرها و آسیب‌های ناشی از مواد خطرناک گوناگون قرار نمی‌گیرند. بهتر است به نیروها و پرسنل بررسی صحنه‌ی جرم برخی از انواع آموزش‌ها داده شود تا سطح دانش این افراد نسبت به خطرات احتمالی مربوط به جرایم محیط زیستی افزایش یابد. اولین افرادی که وارد صحنه‌ی جرم می‌شوند ممکن است بدون این که اطلاع داشته باشند در معرض مواد خطرناک و آلاینده‌هایی قرار بگیرند که به سرعت یا در دراز مدت می‌تواند بر سلامتی آنها تأثیر داشته باشد. این مواد خطرناک ممکن است از طریق لباس یا وسیله‌ی نقلیه‌ی پلیس به منزل یا محل کار آنها منتقل شده و خانواده و همکارانشان را نیز درگیر کند.

هم‌اکنون، در ایالات متحده‌ی امریکا و بیشتر کشورهای اتحادیه‌ی اروپا نهاد مستقلی با عنوان بررسی قانونی محیط زیست عهده دار شناسایی و تحقیقات و بررسی‌های لازم در موارد بروز آلودگی‌های ناشی از مواد شیمیایی ناشناخته و نیز فعالیت‌های مشکوک و مجرمانه که به عنوان تهدیدی برای محیط زیست محسوب می‌گردند، می‌باشد. هم چنین، بررسی قانونی محیط زیست به عنوان یک رشته‌ی تخصصی دانشگاهی در برخی دانشگاه‌های معتبر اروپا و امریکا تدریس می‌شود.

ورود به مناطق عملیاتی و ارزیابی مواد شیمیایی مشکوک یا مواد خطرناک و ارائه‌ی توصیه‌های لازم به نیروهای غیرمتخصص در رابطه با نحوه برخورد مناسب با حوادث مزبور و نیز کشف فعالیت‌های مجرمانه‌ی مشکوک نظیر فعالیت‌های تروریستی است. تیم عملیات ویژه، به عنوان جایگزین نیروهای اولیه مانند آتش نشانی یا ستاد حل بحران عمل نمی‌کند بلکه نقش آن، پشتیبانی از منابع قضایی محلی و دولتی با استفاده از فناوری‌های ویژه خود می‌باشد. اعضاء این تیم با پوشیدن ابزار حفاظتی، می‌توانند محیط منطقه‌ی ممنوعه را مورد بررسی قرار دهند؛ این کار، برای نیروهایی که وارد منطقه‌ی خطر می‌شوند، اقدامی در جهت حفظ ایمنی محسوب می‌شود.

یکی از موضوعات مهمی که در مورد تیم عملیات ویژه بایستی مورد توجه قرار گیرد، مسئله‌ی آموزش ضابطین قضایی در مورد فناوری بررسی صحنه جرم زیست محیطی و مهم تر از آن، موضوع فناوری‌های آینده جهت تسهیل تحقیقات مربوط به بررسی صحنه‌ی جرم می‌باشد.

مهم ترین نتیجه‌ی ارائه‌ی چنین آموزش‌هایی این است که نیروهای عملیات ویژه و بازرسان